

EPOS VA ROMAN

Murodov G'ayrat Nekovich

*Filologiya fanlari doktori, professor
Buxoro davlat universiteti
Toshkent, O'zbekiston*

<https://orcid.org/0009-0008-2222-2452>

ANNOTATSIYA

Maqolada taniqli o'zbek yozuvchisi Pirmuqul Qodirovning "Avlodlar dovoni" romani hind eposi namunalari – "Mahobhorat", "Ramayana" bilan tarixiy-qiyosiy asosda tekshirilgan. Mazkur asarlarining bosh qahramonlari orasida muayyan darajada yaqinlik-o'xshashliklar mavjudligi ko'rsatilgan. Shu asosda epos va roman orasidagi aloqa-bog'lanishlar xususida ma'lum bir umumlashma fikrlarga kelingan. Zamonaviy taraqqiyot, ijtimoiy, madaniy, ilmiy tafakkur tadriji yutuqlari asosida badiiy adabiyot tarixini teran va atroflicha tadqiq etish, so'z san'ati olamida yorqin iz qoldirgan yetuk badiiy yaratmalarning adabiy-poetik xususiyatlarini ilg'or usullar asosida tadqiq etish zaruriyati jahon adabiyotshunosligi kun tartibidagi bir-lamchi masalalardandir. Yangi davrda insoniyat madaniyati, ilm-fani, badiiy tafakkurining yanada yuqori bosqichga ko'tarilishi, inson ruhiyatining teranlashishi, murakkablashishi, yer yuzidagi xalqlarning bir-birlari bilan bo'lgan aloqa-bog'lanishlarining kuchayishi dunyo so'z san'ati badiiy olamida jiddiy o'zgarish-evrilishlarni yuzaga keltirmoqdaki, bunday xususiyatlarni tadqiq etish adabiyot ilmining dolzarb vazifasi bo'lib qolayotir.

KALIT SO'ZLAR

epos, roman, tarixiy roman, realistik ijodiy metod, tarixiy-genetik omil, tarixiy-qiyosiy metod, epik adabiyot.

ЭПОС И РОМАН

Муродов Гайрат Некович

*Доктор филологических наук, профессор
Бухарский государственный университет
Ташкент, Узбекистан*

<https://orcid.org/0009-0008-2222-2452>

АННОТАЦИЯ

В статье на сравнительно-исторической основе рассматриваются роман известного узбекского писателя Пиримкула Кадырова "Авлодлар довони" и индийские эпосы «Махабхарата», «Рамаяна». Показано, что между главными героями этих произведений существует определенная степень сходства. На этом основании был сделан ряд выводов о связях эпоса и романа. На повестке дня мирового литературоведения стоит задача глубокого и всестороннего изучения истории художественной литературы с использованием передовых методов и достижений современного прогресса, применения результатов развития общественной, культурной, научной мысли для выведения на новый уровень исследований литературно-поэтических особенностей зрелых художественных творений, оставивших яркий след в мире искусства слова.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

эпопея, роман, исторический роман, реалистический творческий метод, историко-генетический фактор, сравнительно-исторический метод, эпическая литература.

EPOS AND NOVEL

Murodov Gayrat Nekovich*Doctor of philological sciences, professor**Bukhara State University**Tashkent, Uzbekistan*<https://orcid.org/0009-0008-2222-2452>**ABSTRACT**

The article, on a historical and comparative basis, examines the novel “Avlodlar Dovoni” by the famous Uzbek writer Pirimkul Kadyrov with Indian epics – “Mahabharata”, “Ramayana”. It is shown that there is a certain degree of similarity between the main characters of these works. On this basis, certain generalizations have been made about the connections between the epic and the novel. On this basis, certain generalizations have been made about the connections between the epic and the novel. On the agenda of world literary studies is the issue of a deep and comprehensive study of the history of fiction based on advanced methods and achievements of modern development, the evolution of social, cultural, scientific thought, the need to study literary and poetic features mature artistic creations that left a bright mark in the world of verbal art.

KEY WORDS

epic, novel, historical novel, realistic creative method, historical-genetic factor, historical-comparative method, epic literature.

KIRISH

Maqolada biz qadimgi sanskrit tilida boburiyzodalar tugʻilib oʻsgan yurt – Hindiston badiiy merosiga oid eposlar – “Mahobhorat”, “Ramayana” asarlaridagi bosh qahramonlar boʻlgan – Rama va Pandular sulolasining donishmand namoyandasi podshoh Yudhishtira bilan “Yulduzli tunlar” romanidagi Akbar obrazlariaro ayrim mushtarak jihatlar xususida gapirmoqchimiz.

Tarixiy-genetik tomondan mushtarak jihatlarining mavjudligini quyidagi ikki omil orqali koʻrsatish mumkin.

Birinchidan, romanning bosh qahramoni “Ramayana”, “Mahobhorat” shoh asarlarning vatani boʻlmish Hindistonda oʻsib-ulgʻaygan. U, bir tomondan, ota-bobolarining badiiy mulki hisoblangan “Alpomish”u “Goʻroʻgʻli”lar, ikkinchi tomondan esa ona yurti boʻlib qolgan hind diyorining buyuk dostonlarini tinglab voyaga yetgan.

Ikkinchidan, roman muallifi Pirimkul Qodirov – ixtisosi boʻyicha sharqshunos. U Sharq xalqlari tarixi, madaniyati, adabiyotini chuqur oʻzlashtirgan. Bundan tashqari, mazkur asarini yozish oldidan ikki marta Hindistonga safar qilib, u joyning tabiati, odamlari, urf-odatlar, xalq psixologiyasi, tarixiy obidalarini oʻrgangan, madaniyatiga oid noyob kitob va arxiv materiallarini mutolaa qilgan.

Adibning tarixiy roman yozishdan oldin bu zaylda tayyorgarlik koʻrishi Abdulla Qodiriyning ijodiy tajribasini eslatadi. Milliy romanchiligimiz asoschisi “Oʻtkan kunlar”, “Mehrobdan chayon”ni yozishga hozirlik koʻrar ekan, bir necha marta Fargʻona vodiysi-yu boshqa joylarda boʻlgan va oʻzining buyuk kitoblarini yozish vaqtida koʻrgan-kuzatgan narsalaridan juda oʻrinli, samarali foydalangan.

P. Qodirovning boy ijodiy-badiiy tajribasi – yillar davomida yozgan hikoya, qissa, romanlari boʻyicha orttirgan malakasi, ijodkorlik salohiyati, ayniqsa, Hindiston moziysi, folklori, epik adabiyotidan yaxshigina bahramand boʻlganligi “Avlodlar dovoni” yaxlit badiiy

tizim, shakllangan matn sifatida yuzaga kelishiga imkon bergan.

“Ramayana”, “Mahobhorat” bilan “Yulduzli tunlar” orasidagi bog‘lanish-mushtarakliklar haqidagi dastlabki fikr o‘zbek adabiyotshunosligida taniqli munaqqid U. Normatov tomonidan aytilgan edi (Normatov U., 1997, 9). Chindan ham roman syujeti, xususan, uning Akbar bilan bog‘liq matniy bo‘lak(epizod)larida qadimiy va qudratli hind eposining ulug‘vor ruhi, oqimlari, ta’sirlari sezilib turibdi.

Taniqli o‘zbek adabiyotshunosi E.A. Karimov epopeya (epos)da davlat, mamlakat, insoniyat darajasidagi muammolar badiiy ifoda topganligini haqida yozgan edi (Karimov E.A., 1979, 184-235).

ASOSIY QISM

“Ramayana”dagi Rama, “Mahobhorat”dagi Yudhishtira timsolida adolatli hukmdor va mutafakkir inson xususiyatlari birlashtirilib, uyg‘unlashtirilib berilgan. Rama ham, Yudhishtira ham podsholik ilmi, mahorati, davlatni boshqarish borasidagi tajribalarni o‘rganish, sarkardalik, jangchilik saboqlarini har tomonlama o‘rganish bilan kifoyalanmay, insoniyat asrlar davomida to‘plagan dunyoviy va diniy-ilohiy bilimlarni ham to‘la-to‘kis o‘zlashtirganlar. Ayniqsa, Rama shaxsi va faoliyatida buyuk mutafakkirning eng oliy va yuksak fazilatlarini tajassum topgan. Uning qiyofasi, butun vujudida ilohiy nur balqib turadi. “Ramayana”dagi ijobiy personajlar uni ma’budlar bilan bir qatorda ko‘rib, maslahat va amrlarini sadoqat bilan bajaradilar.

Rama timsolida buyuk hind xalqining, shu bilan birga, bashariyatning komil inson haqidagi orzu-umidlari mujassam bo‘lgan.

Bunday mukammal, ideal inson – jangchi-sarkarda va fozil shaxs obrazi Alisher Navoiy badiiy merosida ham mavjud. Uning “Xamsa”sidagi Farhod (“Farhod va Shirin”), Iskandar (“Saddi Iskandariy”) timsollari jahon falsafiy va badiiy tafakkuri, Sharq-u G‘arb adabiy-badiiy tajribalari, jumladan, qadimiy epos (“Mahobhorat”, “Ramayana”, “Iliada”, “Alpomish”) namunalaridan ta’sirlanish, shuningdek, buyuk dostonnavis (Abulqosim Firdavsiy) va xamsanavislar (Nizomiy Ganjaviy, Xusrav Dehlaviy) badiiy tajribalarini davom ettirish, adabiy-badiiy jarayon tarixining yangi bosqichida ularni qayta ishlab rivojlantirish natijasi bo‘lib yuzaga kelgan.

“Yulduzli tunlar”dagi Akbar obrazida jahon eposining oliy namunalari bo‘lmish “Ramayana”, “Mahobhorat”, shuningdek, “Alpomish” asarlaridagi yetakchi ijobiy qahramonlar bilan bir qatorda buyuk mutafakkir va insonparvar ijodkor Alisher Navoiy “Xamsa”sidagi bosh qahramonlararo muayyan aloqadorlik, bog‘lanish, robitalar borligi adabiyotlar, badiiy matn strukturalari orasidagi mushtaraklik qonuniyatlaridan kelib chiqqan hodisadir.

Turli tillarda, davrlarda har xil mualliflar yoki xalqlar tomonidan yaratilgan badiiy adabiyot namunalarini insonga, insoniyatga xos tabiiy va ijtimoiy, psixologik xususiyatlar, badiiy tafakkur mushtarakligi, badiiy ijodning umumiy qonuniyatlari, shu bilan birga, adabiy-badiiy vorisiylik-adabiy ta’sir kabi omillar o‘zaro bog‘lab yaqinlashtirgan.

Hindiston – jahon tarixi, madaniyati, ilm-u fanining qadimgi maskanlaridan biri. Bu zaminda tug‘ilgan, ammo shajaraviy-genetik jihatdan Movarounnahr (Turkiston) farzandi bo‘lgan temuriyzoda-boburiyzoda Akbar o‘z shaxsi, psixologiyasi, ijtimoiy-siyosiy faoliyatida

ana shu ikki zamin, ikki madaniyat, ikki xil milliy tafakkurni ajabtovur birlashtirgan, uyg'unlashtirgan inson va davlat arbobi edi.

Tajribali adib va sharqshunos P. Qodirov "Yulduzli tunlar" qahramoni Akbar shaxsidagi ana shunday baynalmilal uyg'unlikni ko'ra olgan va bu xususiyatni Akbar timsolida san'atkorona tajassum ettirgan.

Hind durdonalari sanalmish "Mahobhorat"dagi Yudhishtira, "Ramayana"dagi Rama bilan o'zbek yozuvchisining tarixiy romanidagi Akbarni birlashtirib turgan asosiy belgi-alomatlar quyidagilardan iborat:

1. "Mahobhorat", "Ramayana"da, umuman, klassik (mumtoz) epos namunalari ("Iliada", "Alpomish" va boshqalar)da bosh ijobiy qahramon (Yudhishtira, Rama...) ham jismonan, ham aqlan, ham qalban yetuk, barkamol, har tomonlama mukammal inson sifatida tasvirlangan. Epos qahramonidagi mana shunday xususiyat va fazilatlar muayyan darajada "Yulduzli tunlar"dagi Akbar obrazida ham ko'zga tashlanib turadi. Bu o'rinda qadimiy epos va P. Qodirov romaniaro bevosita va bilvosita aloqadorlik mavjudligini e'tiborga olish lozim.

To'g'ri, tarixiylik prinsiplari asosida yuzaga kelgan va realistik adabiyot namunasi bo'lgan "Avlodlar dovoni" qahramoni qadimiy epos namunalaridagi markaziy obrazlar kabi ideal,"o'tda yonmas, suvda cho'kmas" insonlar qatoriga kirmaydi. Epopeya (epos) va roman qahramonlariaro muayyan yaqinlik, mushtaraklik bo'lsa-da, ular bir-birlaridan farqlanib, ajralib turadi.

2. "Ramayana", "Mahobhorat" va "Yulduzli tunlar" qahramonlarida podshoh(hukmdor) va mutafakkir inson xususiyatlari uyg'unlashtirib berilgan.

Hind eposining markaziy obrazlari davlat, uning mohiyati, vazifalari, davlat arboblarining burch va majburiyatlari, inson va uning tabiat va jamiyatdagi o'rni, koinot, ilohiyot, shaxsning suvrati va siyrati kabi murakkab falsafiy-ilohiy muammolar haqida fikr yuritadilar. Ular o'z hukmronlik faoliyatlarini insoniyatning azaliy va adolatli qonuniyatlari asosida olib boradilar va haqiqatni oliy maslak va maqsad deb biladilar. Zamin va uning kelajagi, manguликka daxldorlik bu qahramonlarning doimiy diqqat markazida turadi.

"Mahobhorat"ning qahramoni Yudhishtira Kauravlarga qarshi jahon urushida ukasi Arjun samodagi ma'budlardan olib tushgan ilohiy, dahshatli qurol Pandularga g'alaba keltirishi muqarrarligini bilsa-da, uni ishlatishga shoshilmaydi. Chunki u yer yuzini butunlay vayron qilib, koinot tizimini ishdan chiqarishi mumkin. Bu fakt podshoh Yudhishtiraning zamin, samo, bashariyat oldidagi mas'uliyatni chuqur tushunadigan donishmand, keng miqyosda fikrlaydigan inson ekanligidan dalolat beradi.

"Ramayana"ning bosh qahramoni esa Yudhishtiradan ham mukammalroq, donoroq zot. U koinot, tabiat, inson uyg'unligi, mushtarakligini har tomonlama anglagan, o'z faoliyatini haqiqat va adolat qoidalariga bo'ysundirgan.

Rama ham, Yudhishtira ham har qanday diniy, mazhabiy nizolardan yuksak turgan, umuminsoniy axloq va munosabatlar, qonuniyatlari asosida ish ko'ruvchi komil va ilohiy zotlardir.

"Yulduzli tunlar" romanidagi Akbarga mumtoz hind eposining markaziy qahramonlariga xos mamlakat, jahon, koinot miqyosida fikrlash, o'z hukmdorlik faoliyatini teran tafakkur asosida olib borish, murakkab falsafiy, axloqiy, ijtimoiy-siyosiy muammolarga yechim izlash va topilgan yechimlar asosida o'z ishini yo'lga qo'yish kabi xususiyatlar xos.

Akbar davlat arbobi, podshoh sifatida adolatli qonunlar asosida ish yuritish, har xil nizo va adovatlarni yo'qotish hokimiyat poydevorini mustahkamlashini, aks holda tanazzul ro'y berishini tushunadi. Ayniqsa, din, mazhab mojarolari xalqni, mamlakatni, davlatni halokatga olib borishini anglab, bunday ziddiyatlarni bartaraf etish yo'llarini izlaydi.

Akbarning hindlardan olinadigan juzya solig'ini bekor qilishi, mamlakatdagi fuqarolarning vijdon erkinligiga ruxsat berishi, bir necha dinlarni o'zaro birlashtiruvchi mushtarak e'tiqod yaratishga urinishi keng – mamlakat, insoniyat, koinot miqyosida fikrlaydigan inson va davlat arbobi ekanligidan dalolat beradi.

To'g'ri, inson va zamin farzandi hamda realistik roman qahramoni bo'lmish Akbar "asl epos" – epopeyadagi yetakchi obrazlardan farqli ravishda o'z hayoti, faoliyati davomida ba'zi bir xatolarga ham yo'l qo'yadi. Saroy xushomadgo'ylarining ta'sirida o'zini ilohiy bir zot – mahdiy deb o'ylaydi. Ba'zi bir yaqin kishilari (Mohim enaga, Adhamxon)ga ortiq darajada ishonadi. Bu esa davlat, hokimiyat ishiga, xalq hayotiga salbiy ta'sir qila boshlaydi.

Yozuvchi roman qahramoni Akbar xarakteridagi muayyan nuqson, adashish va ruhiy-ma'naviy iztiroblarni tasvir etish orqali, bir tomondan, tarixiy shaxs hayotidagi aniq fakt va ma'lumotlarga suyanib ish ko'rgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, badiiy obraz, qahramon badiiy qurilmasida psixologik, madaniy-intellektual maydonni kengaytirish, chuqurlashtirish, bu orqali syujet dinamizmi(shiddatkorligi), qiziqarliligini ta'min etishga muvaffaq bo'lgan.

Kuchli, irodali va nihoyatda jasoratli Akbar hayotidagi qiyinchiliklarni ham, o'z fe'l-sajiyasidagi nuqsonlarni ham yengishga qodir shaxs bo'lgan. "Avlodlar dovoni"da qahramonning ijtimoiy faoliyat va shaxsiy hayot, shuningdek, ruhiy-ma'naviy olamidagi ziddiyat, to'siq va xato-nuqsonlarni yengib o'tishi va axloqiy-intellektual poklik bosqichi tomon ko'tarilishi ishonarli va tarixiy haqiqat mezonlariga muvofiq ko'rsatib, tasvirlab berilgan.

Ko'hna va buyuk hind eposlari qahramonlariga xos donolik, keng va olamshumul miqyosda fikrlash, davlat, insoniyat, insonparvarlik manfaatlari yo'lida harakat va faoliyat Akbar qiyofasi, ichki dunyosi, suhbat-muloqotlarida aks etib turadi. Shu bilan bir qatorda, Akbar obrazining badiiy maydonida XVI asr – aniq tarixiy shart-sharoitda shakllangan adolatparvar, insoniy davlat arbobi hamda ulkan miqyosda fikrlaydigan yetuk insonning, jangchi va sarkardaning ustuvor xususiyatlari, belgi-alomatlari mujassamlashtirilgan.

Ta'kidlash joizki, roman qahramonlaridan biri bo'lgan Akbar timsoli strukturasida, shuningdek, tarixiy romanning syujeti birliklarida, badiiy ifodasida, obrazlararo munosabatlarda, xarakterlar tizimida, umuman olganda, badiiy matnning falsafiy-poetik tizimida u yoki bu darajada "asl epos", ayniqsa, "Ramayana", "Mahobhorat"ga uyg'unlik, yaqinlik alomatlari sezilib turadi.

"Avlodlar dovoni" syujeti, qahramon strukturasida, obrazlarning voqea tizimidagi harakati, eng muhimi, badiiy konsepsiyasida "asl epos" (epopeya)ning ham, roman-epopeya janrining ham muayyan bir belgi-xususiyatlarini ko'rsa bo'ladi.

Asar badiiy konsepsiyasi markaziga xuddi "Alpomish", "Iliada", "Ramayana", "Mahobhorat" eposlaridek, eng avvalo, insoniyat uchun muhim va dolzarb bo'lgan urush va tinchlik muammosi qo'yilgan. Epopeyada bo'lganidek, romanda mamlakat, bashariyat, xalq tinchligini o'ylaydigan va shu yo'lda faol harakat qiladigan odamlar bir guruhga, aksincha urush, nizo, adovat tuyg'usi, maqsadi bilan yashaydigan kimsalar boshqa guruhga bo'lingan. Mana

shu guruhlararo ijtimoiy-siyosiy, diplomatik, shaxsiy-emotsional munosabatlar “Avlodlar dovoni”ning asosiy syujet oqimini ham, yetakchi badiiy konfliktini ham belgilab bergan. Bundan tashqari, romandagi ancha keng, batafsil jang manzaralari, urush jarayonida ishtirok etayotgan sarkarda va askarlarning xatti-harakatlari, ruhiy holatlari, shuningdek, qahramon va personajlarning dunyoqarashi, ular e’tiqod qo‘ygan yoxud rad etadigan ta’limotlar, nuqtayi nazarlar, falsafiy-intellektual, diniy-axloqiy mushohadalarda ham muazzam epopeyaga xos ayrim belgi-xususiyatlar mavjud.

Masalan, Muhammad Humoyun mirzoning Hindistondagi ota meros saltanatidan mahrum bo‘lib, Afg‘oniston, Eron kabi mamlakatlarda quvg‘inda, darbadar yurishi “Ramayana”dagi Ramaning, “Mahobhorat”dagi Pandularning hokimiyat va davlat ishlaridan mahrum etilib, g‘urbatda umr kechirishlariga monandir.

Hind eposi namunalari va o‘zbek tarixiy romani syujeti orasidagi yaqinlik faqat shu bilangina cheklanib qolmaydi. Pandularning uzoq muddatli mashaqqatli kurash va jang-jadallardan so‘ng qonuniy va merosiy toj-taxtni qo‘lga kiritishlari, Ramaga qarshi o‘gay onasi – malika Kayki fitnasining fosh bo‘lishi, bu afsonaviy-ilohiy qahramonning jamiki yovuzlik, qabohatlarning timsoli – devlar podshohi Ravan saltanati ustidan porloq g‘alabasi “Avlodlar dovoni” romanida mirzo Humoyunning darbadarlik, xor-zorliklardan so‘ng avvalgi mavqeyini tiklab, Hindistonga qaytib kelib o‘z hokimiyatini tiklashi, uning o‘g‘li Akbarning otalig‘i – xoni xonon Bayramxonning hukmronlikni egallab olish uchun qilgan xurujlarini bartaraf etishi voqealariga mushtarak.

“Asl epos”ning aksariyat namunalari – “Ramayana”, “Mahobhorat”, “Iliada”, “Alpomish”da ma’bud va ma’budalar, avliyolar, chiltanlarning ruhlari zamindagi voqealarga, yetakchi qahramonlarning hayoti, faoliyati, kurashlariga yordam beradilar, ularning taqdiriga ta’sir ko‘rsata oladilar.

“Avlodlar dovoni”, umuman olganda, milliy romanchilik maktabi namunalarida afsonaviy, ilohiy siymolar, zotlarning qahramonlar hayotiga bevosita aralashishi, ularga ko‘maklashishi va ta’sir qilishi yo‘q. Bu, birinchi navbatda, epopeya (epos) va roman janrlarining, romantizm va realizm ijodiy metodlarining tafovuti bilan izohlanadi.

Yangi davr va yangicha tafakkurning mevasi bo‘lgan roman o‘z badiiy hududiga zaminiy munosabatlarni, insonga, real hayotga xos voqealarni, oddiy (hayotiy) insonlar obrazlarini qabul qildi. To‘g‘ri, roman, shu jumladan, tarixiy roman badiiy maydonida g‘ayrioddiy voqealar, afsona, rivoyatlar, ilohiy, mistik siymolar ishtirok etishi mumkin. Ammo bunday hodisa va obrazlarning ishtiroki, epos (epopeya) janri namunalarida bo‘lganidek, hal qiluvchi, yetakchi o‘rin hamda ahamiyatga ega bo‘lmay, ular inson tafakkuri, dunyoqarashi bilan bog‘liq holda tasvirlanadi. Pragmatik, dialektik dunyoqarash tahlil hududiga tortiladi va yangi davr, yangi inson ong darajasi, intellektul saviyasi nuqtayi nazaridan badiiy-falsafiy xulosalar, yechimlar ishlab chiqiladi.

XULOSA

Qaysi bir ma’noda “Avlodlar dovoni” yigirmanchi asrning birinchi choragida yuzaga kelgan va ulug‘ san’atkor Abdulla Qodiriy tamal toshini qo‘ygan hamda keyinroq butun Markaziy Osiyo badiiy maydonini qamrab olgan “yangi romanchilik maktabi” taraqqiyotining muayyan bir davr (o‘tgan asr) bo‘yicha adabiy-badiiy izlanishlarni, yo‘l tanlashlar, mazmun

va shakl bo'yicha tajribalar yo'lining intihosi, yakuni ham desa bo'ladi. U, avvalambor, muallif Pirimqul Qodirovning o'ziga xos ijodkorlik iste'dodi, izchil mehnati, milliy, insoniy jasorati mahsuli bo'lib yuzaga kelgan.

Shuningdek, bu tarixiy roman badiiy olamida 60-80 hamda 90-yillardagi adabiy-badiiy jarayonning, romanchilik taraqqiyotining badiiy-poetik, falsafiy-dialektik saviyasi, an'ana va yangiliklari mujassam bo'lgan.

Bundan tashqari, bu romanning badiiy struktural kengliklarida "asl epos"(epopeya), jahon adabiy-badiiy jarayoni, ayniqsa, romanchiligining badiiy-poetik, falsafiy tajribalari, yutuqlari, badiiy prinsiplari ham ifoda topgan.

Shu tariqa Sharq va G'arb adabiyotlaridagi ilg'or, qadimiy va zamonaviy adabiy-badiiy an'analar, tajribalar milliy estetik, falsafiy tafakkur zaxiralari, imkoniyatlari birlashib moziyning muayyan bir davrdagi keng, murakkab, ziddiyatlarga to'lib-toshgan hayoti manzaralarini ko'lamdor, badiiy-emotsional tarzda realistik ijodiy metodning tarixiylik mezonlariga muvofiq gavdalandirishga imkon yaratib bergan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Каримов Э.А. Эпос. Манба: Адабиёт назарияси. Икки жилдлик. 2-жилд. – Тошкент: Фан, 1979. – Б.184-235.
2. Маҳобҳорат. Жанглар қиссаси. Маҳобҳората ёки Бҳарата авлодлари жангномаси. – Т.: Ёзувчи, 1995. – 176 б.
3. Норматов У. Тарих ҳақиқатига садоқат. Манба: Қодиров П. Ҳумоюн ва Акбар. – Тошкент: Шарқ, 1997. – Б. 9.
4. Рамайна / Пер. с санскр. В. Потаповой; Вступ. ст. П. Гринцера; Комм. Б. Захарьина; Пояснит. текст Б. Захарьина, В. Потаповой. – М.: Худ. лит., 1986. – 270 с.
5. Қодиров П. Ҳумоюн ва Акбар. – Тошкент: Шарқ, 1997. – 608 б.

REFERENCES

1. Karimov E.A. (1979) Epos. Source: Literary theory. Two volumes. Volume 2. Tashkent: Science, P.184-235.
2. Mahabharata. (1995) The story of battles. Mahabharata or war chronicle of the descendants of Bharata. Tashkent: Writer, 176 p.
3. Normatov U. (1997) Loyalty to the truth of history. Source: Kadyrov P. Humayun and Akbar. Tashkent: East, P. 9.
4. Ramayana (1986) / Trans. from Sanskrit V. Potapova; Entry Art. P. Grinzer; Comm. B. Zakharyin; Let me explain. text by B. Zakharyin, V. Potapova. Moscow: Art. lit., 270 p.
5. Kadyrov P. (1997) Humayun and Akbar. Tashkent: East, 608 p.